

## LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/2009 vp

### Hallituksen esitys laiksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunta on 5 päivänä helmikuuta 2009 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 233/2008 vp).

##### *Lausunto*

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 2/2009 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Tatu Leppänen, oikeusministeriö

- yksikön päällikkö, lainsäädäntöneuvos Arto Kosonen, ulkoasiainministeriö
- hovioikeudenneuvos Jukka Kontio, Helsingin hovioikeus
- laamanni Eero Takkunen, Helsingin käräjäoikeus
- kärjätuomari Pekka Louhelainen, Oulun käräjäoikeus
- laamanni Heikki Nousiainen, Vantaan käräjäoikeus
- hallinto-oikeustuomari Juha Rautiainen, Helsingin hallinto-oikeus
- asianajaja Markku Fredman, Suomen Asianajaliitto
- kärjätuomari Mikko Saleva, Suomen tuomariliitto ry.

#### HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä. Lisäksi muutettaisiin oikeudenkäymiskaarta, hallintolainkäyttölakia, ulosottokaarta ja tuloverolakia. Laeilla säädettäisiin uusista oikeussuojakeinoista, joita asianosainen voisi käyttää oikeudenkäynnin viivästymisen estämiseksi tai hyvittämiseksi.

Esityksen tavoitteena on parantaa asianosaisten oikeusturvaa sekä panna täytäntöön Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksesta ja ih-

misoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä aiheutuvat velvoitteet. Ihmisoikeussopimuksen mukaan jokaisella on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa. Lisäksi jokaisella on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan.

Viivästymistä ennalta estävänä keinona otettaisiin käräjäoikeuksissa käyttöön asian kiireelliseksi määrittäminen. Kiireelliseksi määrittämisen edellytyksistä, menettelystä siinä ja mää-

räyksen vaikutuksista säädettäisiin oikeudenkäymiskaareissa. Käräjäoikeus voisi asianosaisen vaatimuksesta poikkeuksellisesti päättää, että asia määrätään kiireelliseksi, jos asian käsittelemiselle ennen muita asioita on erityisen painava syy.

Jälkikäteenä keinona asianosaisella olisi oikeus saada valtion varoista kohtuullinen hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy yleisissä tuomioistuimissa. Oikeudenkäynnin viivästymisen arviointi ja hyvityksen määrä vastaisivat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä. Hy-

vityksen määräisi pääasiaa käsittelevä tuomioistuimien. Valtion puhevaltaa käyttäisi virallinen syyttäjä tai oikeusministeriö. Hyvitystä ei voitaisi ulosmitata ja se olisi verovapaa.

Lisäksi ehdotetaan mahdollisuutta lieventää hallinnollista taloudellista seuraamusta asian käsittelyn viivästymisen vuoksi. Toimivalta kuuluisi asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle tai muulle lainkäyttöelimelle.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alussa.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### ***Yleisperustelut***

#### ***Yleistä***

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uutta lakia oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä. Oikeudenkäymiskaareen ehdotetaan lisättäväksi uusi 19 luku asian kiireelliseksi määrittämisestä. Hallintolainkäyttölakiin lisätään mahdollisuus lieventää hallinnollista taloudellista seuraamusta asian käsittelyn viivästymisen vuoksi.

Lakiehdotuksilla parannetaan oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvaa ja pannaan täytäntöön Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä aiheutuvat velvoitteet. Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa. Oikeudenkäynti ilman aiheutonta viivytystä turvataan myös perustuslaissa ja YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan asianosaisilla on oltava käytettävissään ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa tarkoitettu tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan. Keinot voivat olla ennalta estäviä tai jälkikäteisiä.

Suomi on vuodesta 2000 lähtien saanut lukuisia ihmisoikeustuomioistuimen langettavia tuomioita sillä perusteella, ettei oikeudenkäynti ole tapahtunut 6 artiklan edellyttämän kohtuullisen

ajan kuluessa. Vuoden 2009 maaliskuun loppuun mennessä on annettu Suomea vastaan seitsemän tällaista tuomiota. Suomea koskeneessa tuomiossa Kangasluoma (20.1.2004) todettiin 13 artiklan loukkaus, koska rikosasian vastaajalla ei ollut ollut tehokasta oikeussuojakeinoa käytettävissään. Mainitun tuomion täytäntöönpano on edelleen Euroopan neuvoston ministerikomitean käsiteltävänä. Artiklan 13 loukkaus on todettu myös eräissä myöhemmissä Suomea koskeissa tuomioissa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä seuraa, että Suomessa on luotava asianosaisten käyttöön uusia tehokkaita oikeussuojakeinoja oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan. Lakivaliokunta toteaa, että oikeussuojakeinojen käyttöönotto olisi tarpeen edellä mainittujen kansainvälisten velvoitteiden vuoksi, vaikkei oikeudenkäyntien viivästymisiä olisikaan. Lakivaliokunta pitää perustuslakivaliokunnan tavoin ensiarvoisen tärkeänä nyt ehdotetun lainsäädännön pikaista aikaansaamista.

#### ***Hyvitys oikeudenkäynnin viivästymisestä***

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annettavassa laissa säädetään asianosaisen oikeudesta saada valtion varoista kohtuullinen hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy. Oikeudenkäynnin viivästymisen arvioinnin ja hyvityksen

määrän on tarkoitettu vastaavan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä.

Ehdotettua lakia sovelletaan yleisessä tuomioistuimessa käsiteltävässä riita-, hakemus- ja rikosasiassa. Lakia ei siten sovelleta hallintotuomioistuimissa, erityistuomioistuimissa eikä muissa viranomaisissa. Saadun tiedon mukaan hallintolainkäytön uudistamista selvittävässä toimikunnassa pohditaan myös hyvitysjärjestelmän ulottamista hallintolainkäyttöön. Lakivaliokunta pitää lain soveltamisalan laajentamista tärkeänä, ja valiokunta viittaa tässä yhteydessä erityisesti tilanteeseen vakuutusoikeudessa ja markkinaoikeudessa, joissa asioiden käsittely on nykyisellään varsin ruuhkautunut.

Nyt käsiteltävänä olevan järjestelmän mukaan hyvitystä ei ole mahdollista saada esimerkiksi silloin, jos esitutkinta viivästyy eikä syytettä nosteta tai jos lainvoimaisen siviilituomion täytäntöönpano viivästyy valtion vastuulla olevasta syystä. Tällaisten tilanteiden, joissa oikeus hyvitykseen voisi syntyä, on esityksen perusteluissa arvioitu olevan verraten harvinaisia. Lakivaliokunta katsoo, että hyvitysjärjestelmän toimivuutta tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa erikseen harkita, onko järjestelmää tarpeen täydentää.

#### *Asian määrääminen kiireelliseksi*

Oikeudenkäynnin viivästymisen ennalta estävänä keinona ehdotetaan oikeudenkäymiskaareen lisättäväksi säännökset asian määräämisestä kiireelliseksi. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että asianosaisella on käytettävissään myös tehokas ennalta estävä keino oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan. Pelkkä jälkikäteinen hyvitys ei välttämättä tosiasiassa korvaa viivästymisen aiheuttamaa haittaa. Asianosaiselle on tärkeintä, että oikeudenkäynti tapahtuu kohtuullisen ajan kuluessa.

Esityksen mukaan kärjäoikeus voi asianosaisen vaatimuksesta päättää, että asia määrätään kiireelliseksi, jos asian käsittelemiselle ennen muita asioita on erityisen painava syy. Lakivaliokunta toteaa, että asian kiireelliseksi määrääminen on tarkoitettu käytettäväksi tapauskohtaisesti poikkeuksellisissa tilanteissa. Tätä ilmen-

tää lain edellytys erityisen painavasta syystä. Keinoa ei ole tarkoitettu käytettäväksi tavanomaisessa, keskimääräisellä nopeudella käsiteltävässä asiassa. Ensisijainen keino on edelleen asiaa käsittelevälle tuomarille esitetty vapaa- muotoinen kiirehtimispyyntö. Jos tämä ei johda asianosaisen kannalta tyydyttävään tulokseen, asianosaisella on mahdollisuus tehdä muodollinen vaatimus asian kiireelliseksi määräämisestä. Lakivaliokunta korostaa kiireellisyysvaatimuksen vastuullista käyttöä, jotta hakemuksia ei tehdä perusteettomasti. Tähän on tärkeä kiinnittää huomiota, kun uudistuksesta tiedotetaan ja siitä järjestetään koulutusta.

Asian kiireelliseksi määrääminen ehdotetaan otettavaksi käyttöön kärjäoikeuksissa. Hovioikeusmenettelyä ollaan parhaillaan uudistamassa, ja on syytä seurata ensin sen uudistuksen toteutumista. Tarvittaessa on sen perusteella mahdollista harkita menettelyn ulottamista hovioikeuksiin. Hallintolainkäytön osalta kysymys asian kiireelliseksi määräämisestä on esillä hallintolainkäyttötoimikunnassa.

#### *Asian käsittelyn joutuisuutta edistävien keinojen kokonaisuus*

Lakivaliokunta tähdentää, etteivät nyt käsiteltävinä olevat lakiehdotukset ole tarkoitettut ainoaksi ratkaisuksi oikeudenkäyntien viivästymisiä vastaan. Tavoitteeseen tulee pyrkiä yhtä aikaa useilla eri keinoilla. Parhaillaan on valmisteilla tai tullut voimaan useita uudistuksia, joilla osaltaan pyritään parantamaan asioiden käsittelyn joutuisuutta.

Yleisten tuomioistuinten osalta kärjäoikeuksien kokoonpanoa ja lautamiesjärjestelmää koskeva uudistus on tullut voimaan vuoden 2009 alusta. Kärjäoikeusverkosto uudistuu vuoden 2010 alusta. Valiokunta on jo edellä viitannut käynnissä olevaan hovioikeusmenettelyn uudistamistyöhön. Lisäksi esimerkiksi esitutkinta-, poliisi- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamista valmistellaan. Selvityksen mukaan myös tiedoksianto oikeuskäynnissä koskevia säännöksiä tarkistetaan ja oikeudenkäyntiavustajia koskevaa sääntelyä arvioidaan. Hallintolainkäytön alalla, edellä mainitun hallintolainkäyttötoimi-

kunnan työn lisäksi, vakuutus oikeuden toiminnan parantamista ja julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmää markkinaoikeudessa arvioidaan omissa työryhmissään. Myös oikaisuvaatimusjärjestelmää kehitetään.

Saadun selvityksen mukaan osa asioiden viivästyksistä syntyy esitutkinta- ja syyteharkintavaiheissa. Esimerkiksi laajojen talousrikosasioiden selvittäminen vaatii aikaa ja voimavaroja, eikä asian määrittämisellä kiireelliseksi käräjäoikeudessa voida vaikuttaa näihin ongelmiin. Lakivaliokunta tähdentää, että esitutkinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn muodostaman ketjun toimintaa tulee tehostaa. Tässä suhteessa on myös tärkeää, että tietojärjestelmiä kehitetään rikosasian kokonaiskäsittelyajan seurannan helpottamiseksi. Muutoinkin tuomioistuinten ja viranomaisten työtapoja ja asianhallintajärjestelmiä on tarpeen kehittää asioiden käsittelyn sujuvoittamiseksi.

Lakivaliokunnan mielestä käytännössä tehokain ennalta estävä keino asioiden käsittelyn viivästyksiä vastaan on se, että tuomioistuimille ja viranomaisille turvataan asioiden käsittelemiseen riittävät voimavarat. Voimavaroja tulee kohdentaa nykyistä paremmin työmäärän mukaan. Myös turhaa byrokratiaa tulee välttää. Valiokunta viittaa myös lautamiesjärjestelmän uudistamista koskeneeseen mietintöönsä (LaVM 11/2008 vp), jossa se on korostanut, että lautamiesten käytön supistamisesta aiheutuvat säästöt tulee kohdentaa hallitusohjelman mukaisesti pahiten ruuhkautuneiden käräjäoikeuksien vahvistamiseen.

Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että oikeusministeriö seuraa nyt ehdotettujen uusien oikeussuojakeinojen käyttöä ja niiden vaikutusta asianosaisen oikeuteen oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa sekä tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toimintaan ja työmäärään ja ottaa seurannassa esiin tulleet seikat huomioon kehitettäessä edelleen toimia asioiden käsittelyn joutuisuuden parantamiseksi.

## *Yksityiskohtaiset perustelut*

### **1. Laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä**

*6 §. Hyvityksen määrä.* Ehdotetun lain mukaan yksityisellä asianosaisella on yleisissä tuomioistuimissa oikeus saada valtion varoista kohtuullinen hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy siten, että se loukkaa asianosaisen oikeutta oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa. Tarkoituksena on, että asianosainen saa hyvityksen oikeudenkäynnin viivästymisen johdosta vastaavissa tapauksissa kuin ihmisoikeustuomioistuimessa.

Hyvityksen tarkoituksena on korvata oikeudenkäynnin viivästymisen asianosaiselle aiheuttamaa huolta, epävarmuutta ja muuta niihin rinnastettavaa muuta kuin taloudellista haittaa. Lain tarkoituksena on, että asianosainen saisi kansallisesti vastaavan rahallisen hyvityksen kuin ihmisoikeustuomioistuimesta. Lisäksi asianosaisella on lain 10 §:n nojalla oikeus kohtuulliseen kulukorvaukseen.

Lakiehdotuksen 6 §:ssä säädetään tarkemmat säännökset hyvityksen määrittämisestä sekä kiinteät enimmäismäärät, jotka voidaan tietyin edellytyksin ylittää. Saadun selvityksen mukaan ihmisoikeustuomioistuimen tähänastisen Suomen koskevan oikeuskäytännön perusteella 10 000 euron enimmäisrajaa voidaan pitää riittävänä aineettoman haitan hyvitykselle. Kansallisen hyvityksen ei tarvitse olla täysin samansuuruinen kuin ihmisoikeustuomioistuimen määräämän hyvityksen. Lakivaliokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin laissa säädettyjen enimmäismäärien korottamiseksi.

*7 §. Hyvityksen vaatiminen.* Pykälässä säädetään siitä, miten laissa tarkoitettua hyvitystä haetaan. Pykälän 1 momentin mukaan hyvitystä on vaadittava pääasialla käsittelevältä yleiseltä tuomioistuimelta puhevallan menettämisen uhalla ennen pääasian käsittelyn päättymistä. Vaatimus on esitettävä vastaavasti kuin oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus.

Valiokunnan näkemyksen mukaan vaatimuksen käsittelyn kannalta on suotavaa, että vaatimus tehdään mahdollisimman hyvissä ajoin. Kyse on suhteellisen yksinkertaisesta sivuvaatimuksesta, eikä tarkoitus ole, että sen osalta edellytettäisiin kirjallisia lausumia vielä pääkäsittelyn jälkeen. Valiokunta ei kuitenkaan pidä tarkoituksenmukaisena, että vaatimuksen esittämiseksi asetettaisiin käsittelyn päättymistä edeltävä aikaisempi, ehdoton aikaraja. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa 1 momenttia täydennettäväksi maininnalla siitä, että vaatimus on tehtävä hyvissä ajoin. Samalla säännöksen rakennetta on lisäyksen johdosta tarpeen tarkistaa.

*9 §. Hyvitysvaatimuksen ratkaiseminen.* Hyvitystä koskevan vaatimuksen ratkaisee pääasian käsittelevä yleinen tuomioistuin samalla, kun se ratkaisee pääasian. Vastaavasti ratkaistaan oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus. Virallinen syyttäjä, tai muussa kuin rikosasiassa oikeusministeriö, voi myöntää asianosaisen hyvitysvaatimuksen kokonaan tai osittain oikeaksi.

Valiokunta pitää ehdotettua hyvitysjärjestelmää nopeana ja yksinkertaisena. Se on myös asianosaisen näkökulmasta vaivaton. Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan hyvitystä vaaditaan pääasiaa käsittelevältä tuomioistuimelta pääasian oikeudenkäynnissä. Vaatimus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Vaatimus voidaan tehdä myös esimerkiksi suoraan hovioikeudelle, jos asianosainen siinä vaiheessa katsoo oikeudenkäynnin kestäneen liian pitkään. Mallia, jossa tuomioistuin ratkaisee hyvitysvaatimuksen samalla, kun se ratkaisee pääasian, voidaan pitää myös tuomioistuimen näkökulmasta kevyenä.

Hallituksen esityksen perusteluissa on arvioitu myös mahdollisuuksia uskoa tehtävä jollekin hallintoviranomaiselle, esimerkiksi Valtiokonttorille tai oikeusministeriölle, taikka kokonaan uudelle viranomaiselle. Perusteluissa esitettyyn arvioon, että nykyisille hallintoviranomaisille oikeudenkäynnin viivästymisen arviointi ja sen perusteella tapahtuva hyvityksen määrääminen ei luontevasti sovi, voidaan yhtyä. Kokonaan uu-

den viranomaisen perustaminen tätä tehtävää varten olisi puolestaan verraten raskas ja kallis vaihtoehto. Nyt ehdotetussa mallissa etuna on edellä mainittuihin vaihtoehtoihin nähden myös se, että pääasian käsittelevä tuomioistuin tuntee asian ja sen käsittelyvaiheet.

Ehdotetussa mallissa tuomioistuin joutuu oikeudenkäynnin viivästymistä arvioiessaan mahdollisesti arvioimaan osaksi myös omaa menettelyään. Lakivaliokunta kuitenkin toteaa, että jo nykyisin rikosjutuissa tuomioistuin saattaa joutua arvioimaan oikeudenkäynnin viivästymistä ja hyvittämään sen tuomittavassa rangaistuksessa. Ihmisoikeustuomioistuin on hyväksynyt tämän tehokkaaksi oikeussuojakeinoksi (päätökset Danker ja Uoti 9.12.2008). Hyvitysasiassa asianosaisen vastapuoli on valtio eikä tuomioistuin tai tuomari. Keskeisin kriteeri arvioinnissa on oikeudenkäyntiin kulunut aika. Tuomari ei tulisi esteelliseksi esitetyn hyvitysvaatimuksen vuoksi. Lisäksi hyvitystä koskevasta ratkaisusta on muutoksenhakumahdollisuus, joten ratkaisuun tyytymätön voi saattaa asian ylemmän tuomioistuimen arvioitavaksi. Lakivaliokunta toteaa myös, ettei perustuslakivaliokunta ole nähnyt ehdotettua mallia ongelmallisena.

Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella asianosaisen vastuulle jäävänä viivästykseenä ei voida pitää sitä, että hän käyttää hyväkseen oikeusjärjestyksen tarjoamat oikeussuojakeinot, erityisesti muutoksenhakumahdollisuudet. Jos asianosainen vaatii hyvitystä hovioikeudessa, hovioikeus ottaa ratkaisussaan huomioon myös pääkäsittelyn jälkeen kuluksen ajan. Jos hyvitystä on vaadittu jo kärjäoikeudessa ja kärjäoikeuden ratkaisu on jäänyt lainvoimaiseksi, kysymys hyvityksestä kärjäoikeuden ratkaisuun mennessä on tullut sitovasti ratkaistuksi. Mikäli hyvitystä tällöin vaaditaan pääasiavalituksen yhteydessä hovioikeudessa, hovioikeudessa on kysymys vain kärjäoikeuden ratkaisun jälkeisistä seikoista. Kärjäoikeuden mahdollisesti määräämä hyvitys otetaan tällöin lain 6 §:n 4 momentin perusteella vähennyksenä huomioon. Jos kärjäoikeus on rikosjutussa hyvittänyt siihenastisen viivästykseen rangaist-

tuksessa, asianosaisen tulee halutessaan vaatia rahahyvitystä hovioikeudessa siltä varalta, että hovioikeus hylkää syytteen.

*11 §. Muutoksenhaku.* Tuomioistuimen hyvitys-vaatimuksesta antamaan ratkaisuun haetaan muutosta kuten pääasiassa. Muutoksenhakijana voi olla yhtäältä asianosainen, joka on hakenut hyvitystä, sekä toisaalta valtion puolesta syyttäjä syyttäjän ajamassa rikosasiassa ja oikeusministeriö muussa asiassa.

Oikeudenkäymiskaaren yleisten säännösten mukaan hyvitystä koskevaan kärjäoikeuden ratkaisuun on ilmoitettava tyytymättömyys viimeistään seitsemäntenä päivänä ratkaisusta. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi, että oikeusministeriö voi hakea muutosta kärjäoikeuden ratkaisuun tyytymättömyyttä ilmoittamatta. Esityksen perustelujen mukaan tyytymättömyyden ilmoittamiselle varattua määräaika on tässä tapauksessa pidettävä suhteettoman lyhyenä uuteen asiaan perehtymiselle ja muutoksenhaun harkitsemiselle, kun otetaan huomioon, että ministeriö on pääasiaan nähden ulkopuolinen. Käytännössä ministeriön olisi aina ilmoitettava tyytymättömyys varmuuden vuoksi, jotta valtio säilyttäisi puhevaltansa. Tällaista menettelyä ei lakivaliokunnan mielestä voida pitää tarkoituksenmukaisena. Lakivaliokunta katsoo, että ehdotetulle 2 momentille on olemassa hyväksyttävät perusteet. Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole nähnyt ehdotuksessa ongelmia.

Jos hakija ei ilmoita määräajassa tyytymättömyyttään kärjäoikeuden ratkaisuun, se tulee hänen nähden lainvoimaiseksi. Jos oikeusministeriö tällöin valitusajan vielä kuluessa tulee siihen tulokseen, ettei se valita ratkaisusta, se voi maksaa hyvityksen jo tässä vaiheessa. Ministeriö voi myös oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesti nimenomaisesti ilmoittaa tyytyvänsä ratkaisuun, jolloin se tulee lainvoimaiseksi.

*13 §. Määräykset.* Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten lakivaliokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että siinä säädetään val-

tuudesta antaa tarkemmat säännökset pykälässä tarkoitettusta menettelystä oikeusministeriön asetuksella. Myös pykälän nimi on tästä syystä tarpeen muuttaa.

## 2. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

*1 §.* Esityksen mukaan kärjäoikeus voi asianosaisen vaatimuksesta päättää, että asia määrätään kiireelliseksi, jos asian käsittelemiselle ennen muita asioita on erityisen painava syy ottaen huomioon oikeudenkäynnin kesto, asian laatu ja merkitys asianosaiselle sekä muut perusteet kiireelliseksi määrittämiselle. Valiokunta on edellä yleisperustelujen yhteydessä käsitellyt kysymystä kiireelliseksi määrittämisen poikkeuksellisuudesta. Kiireelliseksi määrittäminen tarkoittaa, että asiaa ei enää käsitellä lähtökohtaisesti tuomioistuimeen saapumisen mukaisessa järjestyksessä, vaan se tulee käsitellä vastaavalla tavalla kiireellisenä kuin sellaiset lain nojalla kiireelliset asiat, joiden käsittelylle ei ole säädetty erityistä määräaika. Periaatteessa myös lain nojalla kiireelliseksi säädetty asia voidaan vielä erikseen määrätä kiireelliseksi, jos tätä koskevat kriteerit täyttyvät. Kiireellisyyttä arvioitaessa asia suhteutetaan muihin tuomioistuimessa viireillä oleviin asioihin. Lakiehdotuksen 1 ja 4 §:ään sisältyvällä ilmaisulla "asian käsittelemisestä ennen muita asioita" viitataan kiireellisen asian asemaan, ei siihen, että asia olisi käsiteltävä absoluuttisesti ennen muita asioita.

Esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on käsitelty varsin laajasti seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon arvioitaessa erityisen painavan syyn kynnyksen ylittymistä. Näitä ovat muun muassa asian laatu ja merkitys asianosaiselle. Harkittaessa asian merkitystä tulee painottaa kyseisen yksittäistapauksen merkitystä kiireellisyyttä hakevalle asianosaiselle. Myös juttutyyppillä tai asian yleisellä luonteella voi olla merkitystä. Esimerkiksi asianosaisen terveyteen tai muuten henkilöön liittyvällä asialla voi olla sellaista merkitystä asianosaiselle, että erityisen painava syy on käsillä.

Tässä yhteydessä lakivaliokunta viittaa lisäksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämistä annettua lakiehdotusta (1. lakiehdotus) koskeviin hallituksen esityksen perusteluihin. Kun tuomioistuimien harkitsee hyvityksen määräämistä, sen on oikeudenkäynnin viivästymistä arvioi-  
dessaan otettava huomioon muiden seikkojen ohella myös asian merkitys hyvitystä vaatineelle asianosaiselle (4 §). Erityistä joutuisuutta edellytetään muun muassa tilanteissa, joissa asianosainen on henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi erittäin heikossa asemassa. Näin on esimerkiksi silloin, kun asianosainen on iäkäs, vaikeasti vammainen, vakavasti sairas tai henkisesti kyvyiltään heikentynyt. Hyvityksen määrää arvioitaessa asiaa pidetään asianosaiselle erityisen merkittävänä, jos se liittyy välittömästi henkilön terveyteen, toimeentuloon, oikeudelliseen asemaan tai muuhun vastaavaan seikkaan (6 §). Tällaisia olisivat esimerkiksi lapsioikeudelliset asiat. Edellä todetuilla seikoilla on merkitystä myös arvioitaessa asian merkitystä asianosaiselle asian kiireelliseksi määräämisen yhteydessä.

**Päätösehdotus**

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

*että 2.—5. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja*

*että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 7 ja 13 § muutettuina seuraavasti:*

**Valiokunnan muutosehdotukset**

**1. lakiehdotus**

7 §

*Hyvityksen vaatiminen*

Hyvitystä on vaadittava pääasiallisesti käsittelevältä yleiseltä tuomioistuimelta. *Vaatimus on tehtävä hyvissä ajoin ja viimeistään ennen pääasian käsittelyn päättymistä puhevallan menettämisen uhalla.* Vaatimusta ei voi tehdä vasta korkeim-  
massa oikeudessa ilman pätevää syytä.

(2 mom. kuten HE)

13 §

**Tarkemmat säännökset**

*Tarkemmat säännökset tässä laissa säädetyssä tuomioistuimen ratkaisusta ilmoittamisessa ja hyvityksen maksamisessa noudatettavasta menettelystä annetaan oikeusministeriön asetuksella.*

**LaVM 3/2009 vp — HE 233/2008 vp**

Helsingissä 3 päivänä huhtikuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                         |                            |
|------|-------------------------|----------------------------|
| pj.  | Heidi Hautala /vihr     | Krista Kiuru /sd           |
| vpj. | Anna-Maja Henriksson /r | Jari Larikka /kok          |
| jäs. | Esko Ahonen /kesk       | Sanna Lauslahti /kok       |
|      | Paavo Arhinmäki /vas    | Outi Mäkelä /kok           |
|      | Antti Kaikkonen /kesk   | Johanna Ojala-Niemelä /sd  |
|      | Oiva Kaltiokumpu /kesk  | Pirkko Ruohonen-Lerner /ps |
|      | Sampsa Kataja /kok      | Tero Rönni /sd.            |

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.